

MEHMED HODŽIĆ, OD MOSTARA DO BEOGRADA: POLITIČKA I DRUŠTVENA DJELATNOST ŠERIFA ARNAUTOVIĆA, HISTORIJSKE MONOGRAFIJE, KNJIGA 34, UNIVERZITET U SARAJEVU – INSTITUT ZA HISTORIJU, 2025, 299. STR.

Alen Zečević

Političko djelovanje Šerifa Arnautovića, uprkos nesumnjivo važnoj i višeznačnoj ulozi koju je imao u ključnim društvenim procesima u Bosni i Hercegovini krajem 19. i u prvim decenijama 20. stoljeća, do sada nije bilo predmet cjelovite naučne intepretacije. Izuzev nekoliko parcijalnih radova i kraćih priloga u okviru širih studija, historiografija do danas nije ponudila djelo koje bi kao poseban istraživački problem cjelovito tretiralo Arnautovićev politički rad. Potreba za takvim djelom proizilazila je, prije svega, iz šireg historiografskog nedostatka kada je riječ o proučavanju političkih biografija ljudi koji su oblikovali i bili aktivni kreatori procesa nacionalnog i političkog artikuliranja bosanskohercegovačkih muslimana (Bošnjaka) za vrijeme Austro-Ugarske uprave u Bosni i Hercegovini. Ti procesi, uzimajući u obzir refleksije koje su imali na perspektive njihovog političkog i nacionalnog razvitka, kontekstualno i sadržajno poticani ideologijom okupatorskog režima usloveli su pojavu nove generacije intelektualaca koja je na povijesnu pozornicu stupila kao zastupnik političkih interesa naroda. Kao

istaknutiji reprezent te elite u političkom životu Bosne i Hercegovine pojavio se Šerif Arnautović, vrlo sposoban političar i osebujna intelektualna pojava čija je biografija, nakon decenija čekanja u sjeni drugih historiografskih istraživanja, osvijetljena jednom kvalitetnom naučnom studijom.

U tom je smislu, u izdanju Instituta za historiju Univerziteta u Sarajevu krajem 2025. godine publikovana knjiga Mehmeda Hodžića MA pod naslovom *Od Mostara do Beograda: Politička i društvena djelatnost Šerifa Arnautovića*. Pisana je u formi političke biografije koja se u savremenoj historiografiji, osobito u posljednjih nekoliko godina, među autorima profilirala kao metodološki atraktivan i adaptivan model u istraživanjima. Primijenjena na naučnom problemu čije istraživačke pretpostavke zahtijevaju sintetički metod, ona je uspješno odgovorila na izazov makrohistorijskih pristupa u procjeni agensnosti i pozicioniranja pojedinca u povijesnim procesima.

Knjiga je strukturirana problemsko-hronološki, pri čemu svako poglavlje predstavlja tematski i analitički zaokruženu cjelinu, zasnovanu na relevantnoj izvornoj građi i kritičkoj interpretaciji. U prvom poglavlju naslovljenom *Društvena djelatnost u Mostaru do 1900. godine* autor je, uprkos insuficijenciji izvora iz najranijeg perioda njegovog života, predstavio značajnije informacije o užem društvenom kontekstu i porijeklu porodice Šerifa Arnautovića. Na temelju dostupne građe u kraćim crtama dat je prikaz njegovih prvih javnih angažmana u administraciji Gradskog vijeća u Mostaru, ali i uključivanja u različite društvene djelatnosti gdje se isticao kao vrlo agilni aktivist. Posebna pažnja posvećena je periodu u kojem je Arnautović od 1898. godine, kada je na skupštini utemeljena mostarska kiraethana (čitaonica), obavljao funkciju člana Izvršnog odbora i tajnika ove institucije. Godinu dana kasnije, što je detaljno obrađeno u drugom poglavlju *Pokret za vjersku i vakufsko-mearifsku autonomiju*, Arnautović je na protestnoj Skupštini građana iniciranoj slučajem pokrštanja djevojčice Fate Omanović izabran među dvanaest članova Odbora koji 1900. godine i formalno postaje izvršni organ *Pokreta muslimana za vakufsku i vjersko-prosvjetnu autonomiju*. Do 1909. godine, kada je Pokret zvanično okončan, Arnautović je kao jedna od ključnih figura bio pregovarač sa vladom, internirani osuđenik, a od 1906. godine i osnivanja Muslimanske narodne organizacije prva ličnost političkog i uopće društvenog života muslimana (Bošnjaka).

Treće poglavlje *Na čelu Vakufsko-mearifske uprave (1909-1919)*, između ostalog, tretira rad i djelovanje Šerifa Arnautovića u mandatu direktora Vakufsko-mearifske uprave. Ovaj angažman odvijao se u vrlo složenim političkim prilikama, osobito kada je riječ o pitanju priznanja aneksije 1910. godine od strane

Muslimanske narodne organizacije, što je Arnautovića izložilo napadima od strane jednog dijela javnosti i kruga njemu bliskih saradnika. Kontekstualizirajući njegov rad u postaneksioni period autor analizira Arnautovićevo djelovanje u Bosanskohercegovačkom saboru, te kritički komentira političku polarizaciju među predstavnicima muslimana (Bošnjaka), što je bila jedna od izražajnijih karakteristika tadašnjeg političkog života.

Četvrtim poglavljem *Djelatnost u periodu 1920-1935. godine* autor obuhvata Arnautovićevu političku djelatnost u Kraljevini Srba, Hrvata i Slovenaca i Kraljevini Jugoslaviji. Sa naslijeđenom reputacijom proaustrijskog političara, koji je u državno-pravnom sistemu uspostavljenom nakon Prvog svjetskog rata u političkom smislu podržavan od radikalskih krugova iz Beograda, obnovio je rad i sa saradnicima formirao političku grupaciju okupljenu oko zvaničnog lista *Domovina*. Kao njen eksponent, što je autor u ovom poglavlju precizno analizirao, Arnautović sa našao u sukobu sa Jugoslavenskom muslimanskom organizacijom i njenim glasilom *Pravda*. Neuspjeh liste koju je kandidirao na izborima za Ustavotvornu skupštinu 1920. godine značila je i kraj političkog rada Šerifa Arnautovića u formalnom smislu, nakon čega se u periodu Šestojanuarske diktature posvetio djelovanju kroz funkciju direktora Vakufske direkcije. Pragmatično koristeći položaj, primjećuje autor, društveno-političko djelovanje obnovio je 1932. godine imenovanjem za senatora Kraljevine Jugoslavije, u mandatu koji je prekinut njegovom smrću tri godine kasnije.

U drugom dijelu knjige, koju čine tri zasebna poglavlja, autor je segmentirao Arnautovićevu djelatnost komentirajući njegove stavove o pitanjima koja su bila predmet njegove preokupacije, prije svega u političkom smislu. U poglavlju *Šerif Arnautović i nacionalno pitanje* predstavljeni su njegova zvanična promišljanja o problemu nacionalnog samoodređenja muslimana (Bošnjaka) u Bosni i Hercegovini. U opservacijama identitetskih tema autor pristupa sa profesionalizmom i analitičkom distancom, izbjegavajući anahronizme u razumijevanju nacionalnog pitanja tokom 19. i prve polovine 20. stoljeća. Umjesto retroaktivnog svrstavanja u savremene nacionalne kategorije, Arnautovićevi stavovi u tom smislu sagledavaju se u kontekstu političkih i ideoloških prilika koje su obilježile vrijeme u kojem je politički aktivno djelovao. Bliskost sa prohrvatskom nacionalnom ideologijom, primjeri nedvosmislene prosrpske orijentacije i Arnautovićevo shvatanje *bošnjaštva*, tumače se kao refleksi na šire društvene i političke procese. Na taj način autor je uspješno ostvario historijski metod koji teži kontekstualizaciji, a ne interpretacijama bez kritičke osnove, pri čemu je nacionalne, i druge političke stavove s tim u vezi, analizirao u relacijama

prema konkretnim povijesnim okolnostima i intelektualnim tokovima Arnautovićeve epohe. U njihovoj interpretaciji autor se, pored arhivskih izvora, oslanjao i na veoma obiman publicistički rad, detaljno predstavljen u šestom poglavlju *Novinarska djelatnost Šerifa Arnautovića*. Zaključno poglavlje knjige u kraćim crtama donosi informacije o Arnautovićevom porodičnom životu.

Posebnu vrijednost knjige predstavlja bogata i raznovrsna izvorna građa. Hodžić se oslanja na arhivske dokumente, službene zapisnike, novinske izvore, kao i relevantnu sekundarnu literaturu, čime osigurava čvrstu empirijsku osnovu za izvedene zaključke. U metodološkom pogledu, knjiga je utemeljena na principima kritičke analize izvora i komparativnog sagledavanja činjenica. Autor izbjegava apologetski diskurs o predmetu svog istraživanja, te Arnautovićevo djelovanje i složen intelektualni profil vrednuje u skladu sa povijesnim prilikama, ukazujući na izazove, ograničenja, proturječnosti i kontroverze koje su pratile njegovu političku djelatnost. Hodžićeva knjiga daje značajan doprinos bosanskohercegovačkoj historiografiji u nekoliko aspekata. Prvo, ona proširuje korpus naučnih radova posvećenih savremenoj političkoj historiji i procesima koji su oblikovali bosanskohercegovačku političku misao 19. i 20. stoljeća, koja je još uvijek nedovoljno sistematski obrađena. Drugo, studija afirmira biografski pristup kao relevantan metodološki okvir za analizu političkih procesa.

U konačnici, Hodžićeva monografija predstavlja vrlo vrijedan, relevantan i značajan doprinos istraživanju političke i uopće društvene historije Bosne i Hercegovine. Sistematičnim pristupom, oslanjajući se na pouzdane izvore autor je ponudio kvalitetnu naučnu studiju koja nadilazi okvir pojedinačne biografije i postaje vrijedan prilog razumijevanju jedne povijesne epohe. Kao takva, knjiga zaslužuje pažnju akademske zajednice, stručne javnosti i predstavlja važan poticaj razvoju bosanskohercegovačke historiografije.